

RECENSIES

teur een eerlijk oordeel te vellen over de rol van de verschillende spelers in dit verhaal. Maar deze eerlijkheid wordt hem door sommige flaminganten niet in dank afgenomen. Hun stelling dat Vos te mild is voor de bisschoppen houdt mijns inziens geen steek. Vos oordeelt enkel, hij veroordeelt niet. De bibliografie met archivalia, gedrukte bronnen, mondelinge informatie en literatuur is zo volledig als zij maar zijn kan. Het is jammer dat de auteur hier geen bijzonder punt aan de bronnenkritiek gewijd heeft. Deze is wel in de voetnoten door het werk heen verwerkt. Van het belangrijkste archief het 'Algemeen Archief Studentenbeweging' geeft hij aan hoe het tot stand is gekomen, doch hij geeft geen afzonderlijk kritisch waardeoordeel. De bijlagen met overzichten van bestuurslasten en werking van de lokale studentenbonden zijn nuttig zowel voor de lokale vorser als de beroepshistoricus. De registers van persoonsnamen, instellingen, verenigingen, pers en periodieken verhogen de toegankelijkheid van deze studie.

Kortom het werk is af! Dat er een zekere polemiek rond de schuldvraag inzake de ondergang van het AKVS zal blijven bestaan, is niet de fout van de auteur. Hij schreef een wetenschappelijk verantwoord epos over een eertijds bloeiende studentenbeweging met een kritische zin, die hem boven alle verdenking plaatst.

Walter Baeten

H.F.J.M. van den Eerenbeemt, *Industrieel ondernemerschap en mentaal klimaat 1914-1940* (Bijdragen tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland, XLV; Tilburg: Stichting Zuidelijk Historisch Contact, 1979, xiv + 151 blz., f27,50).

De Tilburgse hoogleraar Van den Eerenbeemt behoort tot de vruchtbaarste sociaal-economisch historici die Nederland rijk is. Zijn oeuvre is zo langzamerhand niet meer te overzien. Met de regelmaat van een klok levert hij zijn publikaties af, die vaak betrekking hebben op de geschiedenis van het hem blijkbaar zo dierbare gewest Brabant. Ook in het hier te bespreken boek heeft Van den Eerenbeemt nagenoeg uitsluitend geput uit het regionale bronnenmateriaal van zijn provincie, al schijnt de titel van het werk misschien een toch wat breder opgezette aanpak te beloven.

Goede regionale geschiedschrijving is intussen méér dan een streekverhaal. En inderdaad plaatst Van den Eerenbeemt zijn regionale uiteenzettingen binnen de ruimere maatschappelijke ontwikkeling van de besproken periode. Dat wordt hem ook mogelijk gemaakt door de aard van zijn onderwerp omdat de economische structuur van het gebied door zijn aard sterk gevoelig was voor de algemene economische ontwikkeling. Het regionale gebeuren was allerminst regionaal bepaald maar weerspiegelde veeleer de ingrijpende processen welke de wereldhuishouding destijds in de greep hielden.

Tot op zekere hoogte kan men het boek beschouwen als het vervolg op een vroegere studie van Van den Eerenbeemt. Daarin was de industrialisatie van Brabant in de negentiende eeuw uit de doeken gedaan'. Aan de vooravond van de eerste wereldoorlog, zo concludeerde Van den Eerenbeemt daarin, waren de 'blanke Javanen van den katholieken godsdienst' - Brabanders dus - erin geslaagd hun provincie te maken tot 'een der welvarendste en nijverste'. Het maakte het gewestelijke bedrijfsleven, getuige de onderhavige studie, tevens zeer vatbaar voor veranderingen van de wereldeconomie. De hausse tijdens de eerste

1. H.F.J.M. van den Eerenbeemt, *Ontwikkelingslijnen en scharnierpunten in het Brabants industrieel bedrijf* (Tilburg, 1977).

wereldoorlog, de daarop aansluitende malaise, de gedifferentieerde loop van de jaren twintig, de diepe depressie van de jaren dertig - het weerspiegelde zich allemaal in de lotgevallen van de Brabantse industrie, die Van den Eerenbeemt nauwgezet op de voet volgt. Soms zijn er wat verschillen en nuances, maar van grote afwijkingen is geen sprake. Onder de oppervlakte van deze wat eentonig golvende op- en neergang bracht de onverbiddelijke voortgang van de techniek grote structurele veranderingen teweeg. Volgens Van den Eerenbeemt werd toen de basis gelegd van het moderne industriële complex. De bedrijfsomvang nam sterk toe, evenals de verstrengeling van belangen. De wetenschappelijke bedrijfsvoering en -uitoefening vond ingang. De verbinding met de industrialisatiepolitiek van de regering kwam na wat vijven en zessen - roep om protectie, pleidooi voor het loslaten van de gouden standaard: Brabants intellect en ondernemerdom moesten opboksen tegen het Hollandse commerciële liberalisme, al zegt Van den Eerenbeemt het zo niet - tot stand in de tweede helft van de jaren dertig.

De Brabantse ondernemer verstond, geruggesteund door het Brabantse bankwezen, volgens Van den Eerenbeemt zijn tijd goed - beter dan in andere streken het geval was (80). Het zou onder andere moeten blijken uit het collectief optreden der ondernemers maar zo heel erg modern en progressief is het allemaal toch ook weer niet zoals Van den Eerenbeemt elders in zijn werk trouwens ook demonstreert. Moeite heb ik met Van den Eerenbeemts enigszins etherische slotbeschouwingen over samengaan van zakelijk inzicht en menselijke waarde, waarin de lezer onder andere wordt geconfronteerd met termen als 'Brabants leefgevoel', dat blijkbaar door het kapitalisme wordt geschokt. Hier draagt het werk naar het mij voorkomt toch wat al teveel de sporen van zijn oorsprong te weten een feestrede, uitgesproken voor de Brabants-Zeeuwse christelijke werkgeversvereniging. Sommige restanten uit die rede, die naar de voorbijgaande actualiteit van het ogenblik van uitspreken verwijzen, had men ook als overbodig kunnen missen. Ik denk bijvoorbeeld aan de verwijzing naar het gekift rond de vestigingsplaats van de Open Universiteit anno 1979. Het neemt niet weg dat het boek zich met vrucht en plezier laat lezen.

P.W. Klein

N. de Beule, *Het Belgisch trotskisme. De geschiedenis van een groep oppositionele communisten, 1925-1940* (Gent: Masereelfonds en J. Dhondtstichting, 1980, 276 blz., BF320,—, verspreiding in Nederland: Ekologische Uitgeverij, Amsterdam, ISBN 906417038x).

Dit eerste grote werk van de Gentse historica Nadya de Beule valt uiteen in twee grote delen. Het eerste deel geeft een uitgebreid internationaal overzicht van de trotskistische beweging tot 1936. Het tweede deel gaat over de oorsprong en evolutie van de beweging in België tot 1940. Het internationaal overzicht behandelt de oorsprong en de actie van het trotskisme in de Sovjet-Unie, de reactie daarop van het partijapparaat rond Stalin, het overslaan van de Russische anti-stalinistische oppositie naar de Westeuropese communistische partijen en tenslotte de oprichting van een internationale trotskistische organisatie buiten de Sovjet-Unie.

Het tweede deel bevat het eigenlijke onderzoek van de auteur. Nadya de Beule gaat ervan uit dat de scheuring van de Belgische CP (maart 1928) al wortels had in de stichting (1921), die zelf het resultaat was van de fusie van de uiterst-linkse 'Parti Communiste Beige' (onder leiding van War van Overstraeten) en de uit de socialistische partij afgescheurde 'Les Amis de l'Exploité' (onder leiding van Joseph Jacquemotte). Van de stichting tot de